

Daša Tepina

Preplet življenj, mej, upov in razočaranj

EVANS, KATE (2017): *Threads: From the Refugee Crisis*. Verso: London.

Letos je izšla nova uspešnica, ilustrirana reportaža ene najprodornejših sodobnih ilustratorok, Kate Evans, ki zase pravi, da je striparka, umetnica, aktivistka, avtorica in mama. Na začetku velja poudariti, da je pri nas že nastopila s svojo izjemno striparsko zgodbo o revolucionarki Rosi Luksemburg, ki je bila tudi prevedena v slovenščino in izdana pri založbi VigeVageKnjige. Rdeča Rosa, kot se glasi naslov, orisuje revolucionarko, ki je bila tudi begunka, ko je iz carske Rusije pribežala v Nemčijo. Skozi njeno zgodbo ilustrira kritiko imperializma in ekonomsko teorijo, ki se dotakne tudi dolžniške krize kapitalizma, vprašanja migracij, meja in njihovih posledic. Tokrat pa se je Kate Evans lotila razmer v begunskem taborišču sredi Evrope, v francoskem pristaniškem mestu Calais. V knjigi tako oriše razsežnosti taborišča, ki se ga je prijelo ime džungla in ki so ga 26. oktobra lani francoske oblasti kljub močnemu odpo-

ru dokončno izpraznile. Kate Evans je Calais obiskala trikrat in vsakokrat jo je pretreslo. Tja je prišla kot aktivistka, s seboj je prinesla svojo skicirko in občutja o videnem prečila na papir. Tako je nastal čudovit preplet, ki z reportažno natančnostjo in izrisano čutno zaznavo odlično zaobjame dinamiko, težave in strukturno pozicijo sodobnega fenomena migrantskih taborišč, vprašanja mej, migracij in nevarnih rešitev, ki se porajajo skozi čedalje hitreje rastočo fašizem.

Calais, ki je danes najbolj znan prav zaradi migrantskega mesta v njem ter obdan z visokimi zidovi in bodečimi žicami, je bil prej znan po čipkah, kar se odraža tudi v naslovu dela, ki prepleta številne rdeče niti, ki jim sledimo skozi nešteto pripovedi, izkušenj in spoznanj, skozi avtorčin intimni vpogled v realnost sodobnega taborišča. Prvo, kar zazna, je nepredstavljiva razsežnost džungle, ki jo poimenuje kar »mikrokozmos združenih narodov« (Evans, 2017: 8). Nato se sooča s hudim pomanjkanjem, žalostjo in upanjem, ki jih opazimo v trenutku, ko prestopimo meje tovrstnih taborišč, grenak priokus, ki ga prinašajo, pa ostaja z nami še dolgo. Samoorganizirana solidarnost v džungli in vsa nevladna pomoč sta v takšnih okoliščinah polni ovir in spoznanj, da se v pomanjkanju hitro gradijo tenzije, izključevanja, konflikti, ki vodijo do nepredvidljivih razsežnosti, s katerimi so se prostovoljci prisiljeni soočati že v prvih dneh. Že tu lahko dobro opazimo, kako delujoča družbena hierarhija; prostovoljci ne glede na svoje namene hitro postanejo oblast, saj upravljajo tiste redke vire, ki

so na voljo. Takšna taborišča so strnjen svet v malem, ki je poln delitev, segregacij in bojov za vire, iz katerih je večina že pred samim začetkom izključena. Gre za popoln izraz tega, kako državne institucije legitimirajo kategorizacijo in segregacijo ljudi ter opravičujejo odvzem pravice za samostojno odločanje določenemu delu populacije, tako da so njihovi glasovi in potrebe povsem prezrti in zunaj njihovega nadzora. Tako delujeta moč in oblast. Delitve med ljudmi, varovane z izmišljenimi mejami, so tam zato, da varujejo institucionalno stratifikacijo, skozi katero se ohranjajo privilegiji čedalje bolj varovanih elit.

Avtorica se dotakne intimnih zgodb posameznikov z vsega sveta, ki so polni upanja prešli številne meje in želeli doseči svet, v katerem je po njihovem mnenju življenje sploh mogoče živeti. Popiše številne zaplete migrantskih poti in prikritih zgodb posameznikov, ki se jih vse države otepajo in jih pošiljajo druga drugi, kjer brez kakršnihkoli možnosti čakajo na priložnost, da se nekje le ustalijo. Vzporedno z zgodbami, s katerimi se seznanimo v džungli, se ves čas spopada z odzivi, ki jih spremljamo skozi številne tvite, komentarje na družbenih omrežjih in medijsko sliko tako imenovane migrantske krize. Te spretno prepleta skozi intimne pogovore, strašljive zgodbe prikritih lovljenj migrantov na njihovi poti in lastne zgodbe popotovanja po Calaisu. Opiše tudi svojo vrnitev v Anglijo in nato pot nazaj v Calais. Dotakne se humornih priprav prostovoljcev, ki se odpravljajo v džunglo, nabave materialov in vsega potrebnega; opisuje svoja občutja ob vrnitvi, ko se je džungla precej

spremenila – dogradile so se lope, zaživele so številne dejavnosti, vendar pa so tudi oblasti sprejele obsežne načrte rušenja čedalje večjih območij, ki so jih samoorganizirano, skoraj iz nič sčasoma zgradili migranti in prostovoljci. Vlogo prostovoljcev dobro opiše avtoričin pogovor s prijateljico. Prijateljica pravi: »Sprašujemo se, ali delamo prav. Naša pomoč je samo obliž, kajne?« Avtorica odgovori: »Vendar bi njegova odstranitev ogrozila nešteto ljudi.« (Evans, 2017: 41)

Kate Evans opiše številne primere, v katerih lahko ljudje, ko premagajo osnovni strah pred nezmožnostjo nadzora nad celotno situacijo, s skupnimi močmi dosežejo nepredstavljive učinke. S skupnostnim delom so v džungli soustvarili prostor, kjer je življenje številnih začinjalo postajati vredno. Z dobro organizacijo in izkušnjami se je začinjala džungla spreminjati v malo mesto izmenjave izkušenj, znanj, dobrin. A te vedno spremljajo upi, da bo ljudem uspelo priti naprej, kar je uspelo le redkim. Pri opisovanju migracijskega položaja in želje po vstopu v Veliko Britanijo se avtorica opre na pogosto dvomljivo metaforo beguncev kot poplave in zapiše:

Poraba milijonov in milijonov funtov javnega denarja za ograje in nadzor, da bi tako zaprli pretočno mejo v Calaisu, lahko primerjamo z zaprtjem vode z zamaškom v umivalniku. Vendar voda še vedno teče. Zamašek v umivalniku pa pomeni, da se voda v njem dviguje in se razlije čez njegove robove. (Evans, 2017: 67)

Pravi, da je posledica nadzora prepuščanje usode ljudi v roke tihotapcev. Te premisleke podkrepí s številnimi zgodbami, ki nam jih izriše skozi oči svojih sogovornikov. Ob tem ne prezre vprašanja prostovoljstva kot sodobnega trenda pretresenega srednjega razreda, ki zgroženo in s solzami v očeh stopa po poti pomoči potrebnim. Tudi sama se sooča s tem občutkom privilegirane pripadnice zahodnega sveta, ki vstopa v zgodbe ljudi, a z njimi želi deliti tudi svojo zgodbo in za trenutek vzpostaviti občutek enakosti. Prikaže tudi lastne premisleke in čustvene zlome, ki se jim v takih situacijah ne moremo izogniti. Prostovoljstvo jo neizogibno privede do skladišč in centrov, ki jih upravljajo rigidne in strogo hierarhično organizirane humanitarne organizacije. Te z brezosebnim pristopom in shematično razdeljenimi nalogami postanejo tovarna pomoči, ki do neke mere deluje, pogosto pa postane nov mehanizem sistematizacije, delitev in razdorov.

Kate Evans je v tovrstno pomoč vstopila z risanjem portretov, prek katerih je spoznala številne pretresljive zgodbe posameznikov. Prav ta dejavnost ji omogoča vpogled v razsežnosti humanitarnih organizacij, ko se tudi sama znajde v vlogi policista, ki varuje dobrine, in se sooča z vsemi kontradikcijami humanitarizma, ki pred kamerami zbuja občutek obvladovanja položaja, v resnici pa dosega ravno nasprotno in v življenja ljudi, ki jim navidezno pomaga, vnaša konflikt, negotovost in nemoč. Avtorica se sooči tudi s hudo represijo in nasiljem policije do ljudi, ki v svojem položaju nimajo nikakršnih pravic in so pogosto zlorabljeni, pretepeni in

ponižani. To je realnost, ki vsakič prereže kakršnokoli opogumljajočo izkušnjo džungle.

Džunglo so na koncu oblasti z vsemi silami razdrle in ljudje so ostali brez vsega, kar so sčasoma z lastnimi močmi zgradili, za seboj so pustili samo številne odtise nevidnih življenj. Barake, ki gorijo skupaj s čipko, so prisproda konca džungle, s katero avtorica tudi zaključí svoj striporoman. Oblasti so pretrgale pogorele niti, ki so spletle zapleteno zgodbo džungle; vezi so razpršile in jih skrile pred očmi javnosti, v organizirana zaprta taborišča pod nadzorom oblasti. Toda teh zgodb preprosto ne moremo več preslišati in jih tlačiti na obrobje. Vse izkušnje, spomini in odnosi, stkani v džungli, bodo za vselej zaznamovali posameznike, ki so tja stopili in so jih zaznamovale njene prakse. Plamen, ki je vzplemten skupaj z najhujšo represijo, ne more ugasniti.

Za konec se ob branju pripovedi Kate Evans spomnimo še na t. i. balkansko pot in odzive, ki smo jih spremljali, ko je po njej potovalo največ ljudi. Spomnimo se ljudi, prestrašenih pred prišleki, ki naj bi ogrozili temeljne »zahodne« vrednote, spomnimo se sovraštva, kriminalizacije solidarnosti in sistematičnega vzpostavljanja čedalje bolj izključevalne politike v imenu varnosti. Skupinska mantra strahu in širjenja sovraštva, ki je še vedno močno prisotna, je nevarna ne glede na to, kako jo poimenujemo. Zato bi se morali raje vprašati, kako spremeniti temelje družbene ureditve, v kateri so take razlike mogoče. Kate Evans s svojim striporomanom skozi intimen vpogled v globine prikritih zgodb ljudi z največje margine ruši številne

stereotipe. Daje nam v premislek, da so temeljne spremembe ne samo nujne, ampak skozi raznolike pristope ter solidarnost, samoorganizacijo in sodelovanje tudi mogoče. Zato nas oblika stripa ne sme zavesti; gre za pomemben zgodovinski prispevek in teoretsko analizo, ki skozi individualne zgodbe odstira pogled onkraj naracije oblasti, ki želi postati dominantna.